

OBSAH

Autoři – 7
Poděkování – 9
Úvodem – 13
Roman Karpaš
Vymezení území – 16
Roman Karpaš

SINICE A ŘASY JIZERSKÝCH HOR 21–25

L. Nedbalová, O. Skácelová, J. Štastný

Rašeliniště – 21
Potoky – 23
Přehradní nádrže – 25
Sníh – 25

HOUBY JIZERSKÝCH HOR 26–58

J. Gaisler

Mykologie a stav poznatků o rozšíření hub v Jizerských horách – 26

Hlenky (*Myxomycota*) – 27

Pravé houby (*Eumycota*) – 28

Pododdělení *Zygomycotina* – houby spájkivé – 28
Pododdělení *Ascomycotina* – houby vteckovité – 28
Řád *Elaphomycetales* – jelenkotvaré – 28
Řád *Pezizales* – kusířekotvaré – 29
Řád *Helotiales* – voskovičkotvaré – 30
Řád *Rhizomatales* – svaštelkotvaré – 31
Řád *Hypocreales* – masenkovitvaré – 32
Řád *Xylariales* – dřevnatkovitvaré – 32
Řád *Oxygenales* – kazivotvaré – 33
Pododdělení *Basidiomycotina* – stopkovité houby – 33
Řád *Uredinales* – ra – 33
Řád *Dacrymycetales* – kropilkotvaré – 33
Řád *Tremellales* – rosolovkotvaré – 33
Řád *Polyporales* – chorašotvaré – 34
Řád *Hymenochaetales* – kožovkotvaré – 36
Řád *Thelephorales* – plesňákovitvaré – 37
Řád *Cantharellales* – liškovitvaré – 37
Řád *Agaricales* – žampionotvaré – 37
Řád *Russulales* – holubinkotvaré – 46
Řád *Boletales* – hříbovitvaré – 47
Řád *Geastrales* – hvězdkotvaré – 51
Seznam hub dasud zjištěných v Jizerských horách – 52

Některé speciální druhy hub – 53

Houby spálenišť (antrakofitní druhy) – 53
Voskovkové louky – 53
Houby potoků, mokřin a pramenišť – 55
Koprofitní houby – 56
Cizopasně houby – 56

Ochrana hub – 57

LIŠEJNÍKY JIZERSKÝCH HOR 59–62

F. Bouda

Lišejníky v Jizerských horách – dosavadní výzkum – 59
Stručná charakteristika biotopů – 59
Lišejníky vrchovišť a rašelinišť – 59
Lišejníky smrkových lesů – 60
Lišejníky přirozených listnatých porostů – 60
Lišejníky soliterních stromů a alejí – 61
Lišejníky rostoucí na kamenech a skalách – 61
Lišejníky na umělých substrátech – 62

JIZERSKOHORSKÉ MECHOROSTY 63–72

J. Vaňa

Historie bryologického výzkumu – 63
Bryologický výzkum rašelinišť – 65

Mechorosty Jizerských hor – 67

Bukové lesy – 67
Horské a podhorské smrkové lesy – 68
Klečové porosty – 69

Skalní partie a balvany – 69
Horská prameniště lesního pásma – 69
Řeky a potoky – 70
Rašeliniště – 70
Podhorské a horské louky – 70
Antropogenní stanoviště – 71
Bukovec a další bazické substráty – 71

Ohrožení a ochrana mechorostů – 71

ROSTLINNOSTVO JIZERSKÝCH HOR 73–169

R. Višňák

Historie botanického výzkumu v Jizerských horách – 74
Menzelův herbář – 74
J. Sýkorová

Základní charakteristika území – 77
R. Višňák

Vyhybnulé a nezcvičné druhy – 84

Aktuální květena Jizerských hor – 85

Ohrožené a zvláště chráněné druhy – 88
Přehled druhů z Červeného seznamu v kategoriích C1–C3 a všech druhů zvláště chráněných – 89

Minulost jizerskohorských lesů – 90

Potenciální přirozená vegetace – 94

Aktuální vegetace – 100

Smrčiny – 102
Zkáza horských smrčín na konci 20. století – 108
Bučiny – 111
Další typy lesních společenstev – 114
Rašelinná bezlesí – 118
Skály a sutě – 126
Mezofilní louky – 128
Vlhké louky a mokřadní lalá – 130

Klíčové botanické lokality a území – 132

Jizerskohorské bučiny – 132
Rašeliniště Jizerky – 136
Rašeliniště Jizerky – 144
Bukovec – 147
Černá jezírka – 153
Quarré – 156
Klečové louky – 156
Nová Louka – 157
Na Čihadle – 158
(Pales) Jizerka – 160
Černá hora – 162
Jedlový důl – 164
Vápenný vrch – 165
Malá Strana – 166
Tichá říčka – 167
Fojtecký mokřad – 168
Černostudiční luh – 169
Liberecké mokřady, louky a lesíky – kus opravdově přírody ve městě – 169

RAŠELINIŠTĚ Z RŮZNÝCH POHLEDŮ 170–195

M. Józsa, K. Farský, A. Havránková, R. Karpaš, E. Koudelková, V. Pilous, L. Vašina ml., R. Višňák

Vývoj a typologie rašelinišť – 170

(*r – podle M. Józsy*)
Geomorfologie rašelinišť – 172
V. Pilous

Starý Jizerský mlýn – 174

R. Karpaš
Mizení rašelinišť – 176
R. Višňák

Revitalizace rašelinišť – 179

K. Farský
Revitalizace rašelinišť – 179
L. Vašina, ml.

Rašelina a její využití – 186

M. Józsa, R. Karpaš
Rašelinné koupce v Lázních Libverda – 187
Anna Havránková
Topografie jizerskohorských rašelinišť – 188
Roman Karpaš

Močály a rašeliniště v pověstech a legendách – 192

E. Koudelková

Zakleté hejnické zvony – 192
Boj o duši – 192
Neblahá místa – 192
Hodné a zlé bludičky – 192
Vodní žinky u Homiho Maxova – 193
Gor-Naz a bludičky – 193
Jindřichovští světlohoši – 193
Starý zámek – 194
Propadlé město – 194
Čihaři a ptačí přisera – 194
Faktické poznámky k jednotlivým pověstem – 194

NĚKTERÉ VÝZNAMNÉ A TYPICKÉ ROSTLINY 196–238

M. Modrý, J. Sýkorová, O. Šnytr, R. Višňák

Plavuně – poslové dávných dob – 196

J. Sýkorová, R. Višňák

Přesličky a kapradiny – starobylé známé neznámé – 198

J. Sýkorová
Přesličky – 198
Kapradiny – 198

Některé vzácné rostliny Jizerských hor – 203

J. Sýkorová, R. Višňák
Vřesovec čtyřřadý – 203
R. Višňák
Ālajnec bahenní – 203
Rosnatky – 204
J. Sýkorová
Rojovník bahenní – 205
Kyhanka sivolistá – 205
Klíkva baheoní – 206
Všivec – 206
Vachta trojlisá – 207
Upolín – symbol Jizerských hor – 207
R. Višňák
Prha arnika – 208
J. Sýkorová
Koprník štětinolistý – 208
Kýchavice bílá Labelova – 209
Hořec a hořeček – 209
Arón plaměný – 210
Oměj – 211
Mléčivec alpský – 212
Jizerskohorské orchideje – 212
R. Višňák

Některé typické rostliny Jizerských hor – 214

J. Sýkorová, R. Višňák
Suchopýr a suchopýrek – 214
J. Sýkorová
Třina chloupkatá a další druhy – 215
R. Višňák
Sedmikvítek evropský – 215
J. Sýkorová
Violky – 216
Vrbovka úzkolistá – 217

Zelené nebezpečí – jedovaté rostliny – 218

J. Sýkorová

Rostliny lesních cest – 220

R. Višňák

Některé hlavní a významné dřeviny Jizerských hor – 222

J. Sýkorová, R. Višňák, O. Šnytr
Buk lesní – 222
J. Sýkorová
Jedle bělokora – 223
O. Šnytr
Tis červený – 224
J. Sýkorová
Lýkovec jedovatý – 226
Smrk ztepilý – 226
O. Šnytr
Jalovec obecný nízký – 229
R. Višňák
Bříza trpasličí – 229
J. Sýkorová
Kleč domáci a zavlečená – 230
R. Višňák

Nepůvodní rostliny Jizerských hor – 232

R. Višňák

Z horských zahrádek – 232
Náprstníky – 233
J. Sýkorová
Další nepůvodní druhy – 234
R. Višňák
Invační druhy – 235
Likvidace invazních druhů rostlin – 237
M. Modrý
Nepůvodní dřeviny – 238
R. Višňák

ROSTLINY V RUKOU ČLOVĚKA 239–265

J. Burda, E. Koudelková, A. Kulasová, J. Lubas, Š. Mazánková, J. Vachel

Aleje Jizerských hor – 239

(*r – podle Š. Mazánkové*)
Čzarna Aleja – 243
Š. Mazánková

Cizokrajné a nepůvodní dřeviny – 244

J. Burda
Park kolem lesnické školy v Hejnicích – 246
J. Vachel
Přehled druhů cizokrajných a nepůvodních dřevin v Jizerských horách – 252
J. Burda

Arborea, zahrady 254

Bývalá botanická zahrada na Černé studnici – 254
J. Lubas
Malé arboretum Černá studnice – 254
Ebertova arborea ve Ferdinandově (r) – 255
Zahradnictví Fricha Fischera v Lučanech nad Nisou – 255
A. Kulasová

Botanická zahrada Liberec (r) – 256

Procházka po Botanické zahradě Liberec – 258
P. Vonička

Magická moc rostlin – 264

E. Koudelková

ZVÍŘENA A JEJÍ VÝZKUM V JIZERSKÝCH HORÁCH 268–282

S. Firszt, M. Nevrlý, P. Vonička

Charakteristika zvířeny a změny v jejím složení – 268

P. Vonička

Historie výzkumu zvířeny Jizerských hor – 270

Období do roku 1945 – 270
M. Nevrlý, P. Vonička
Zoologické bádání v období 1945–1990 – 272
P. Vonička
Výzkum po roce 1990 – 274
Základní entomologický průzkum Jizerských hor a Frýdantska – 275
Historie přírodovědné sbírky Schaffgotschů a Přírodovědného muzea v Jelení Hoře – 277
S. Firszt
Přírodovědné oddělení Severočeského muzea – 280
M. Nevrlý, P. Vonička

BEZOBRATLÍ 283–357

P. Bezděčka, Z. Hořícká, K. Hrudil, J. Hušek, L. Jurčicková, P. Kocourek, V. Koza, F. Krámpal, A. Kúrka, P. Lanterer, M. Marek, J. Marek, L. Rederer, D. Vondrák, P. Vonička
Zooplankton – neviditelní obyvatelé stojatých vod – 283
Z. Hořícká, V. Koza, M. Macek, L. Rederer, D. Vondrák
Zooplankton – 283
Prvooci (Protozoa, Protista) – 283
Vímici (Rotifera) – 285
Perloočky (Cladocera) – 286
Klanonozi korýši (Copepoda) – 287

* O planktonních korýších Jizerských hor – 288
Současný vývoj zooplanktonu nádrží – 289

Měkkýši – 289

L. Juříčková
Historie výzkumu měkkýšů v Jizerských horách – 289
Charakteristika měkkýšů Jizerských hor – 289
Rozšíření měkkýšů v Jizerských horách a vzájemné lokality – 291

Pavouci – 292

A. Kůrka
Historie výzkumu pavouků Jizerských hor – 292
Charakteristika pavouků Jizerských hor – 292
Významní, vzácní a ohrožení – 293
Pavouci jednotlivých typů jizerskohorského prostředí – 294

Sekáči – 297

P. Bezděčka

Korýši – 298

P. Vonička
Transport raků ze Šolcova rybníka – 298
J. Hušek

Stonožky – 299

P. Vonička

Mnohonožky – 299

P. Kocourek

Jepice, pošvatky, střechalky a chrostiči – 300

P. Vonička

Vážky – 301

Ravnokřídli – 304

PloSťice – 305

K. Hradil

Historie výzkumu ploštic Jizerských hor – 305
Charakteristika ploštic Jizerských hor – 305

Křisi – 307

P. Louwerer

Mery – 308

Sítokřídli – 308

P. Vonička

Srpice – 309

Motýli – 310

F. Krámpal, J. Marek

Historie výzkumu motýlů Jizerských hor – 310
Vývoj motýlů – 311
P. Vonička
Louky a další nelesní stanoviště – 312
F. Krámpal, J. Marek
Mokřady (mimo typická rašelinista) – 315
Rašelinista – 316
Dubohabrové a smíšené lesy nižších poloh – 318
Bučiny – 320
Smrčiny – 322
Antropogenní stanoviště – 323

Dvoukřídli – 324

P. Vonička

Bedlobytkovití (*Mycetophilidae*), smutnicovití (*Sciariidae*) a čeledi *Bolitophilidae*, *Diadocidiidae* a *Keraplatidae* – 324
Koutulovití (*Psychodidae*) – 324
Kalužnatkovití (*Thaumaleidae*) – 325
Pakomárcovití (*Ceratopogonidae*) – 325
Muchničkovití (*Simuliidae*) – 325
Drvožlodkovití (*Xylophagidae*) a čeledi *Coenomyiidae* – 325
Čihalkovití (*Rhagionidae*) – 325
Ovádovití (*Tabanidae*) – 325
Bráněnkovití (*Stratiomyidae*) – 326
Kulatěnkovití (*Aceroceridae*) – 326
Roupcovití (*Asilidae*) – 326
Kroužilkovití (*Empididae*) – 326
Lovilkovití (*Hybotidae*) – 327
Sítáčenkovití (*Platypidae*) – 327
Hříbkovití (*Phoridae*) – 327
Mušenkovití (*Lonchopteridae*) – 327

Pestífenkovití (*Syrphidae*) – 328
Hlavatěnkovití (*Pipunculidae*) – 329
P. Louwerer
Šíhlonožkovití (*Micropezidae*) – 329
P. Vonička
Očnatkovití (*Conopidae*) – 329
Sýrožlodkovití (*Piophilidae*) – 330
Dolichnatkovití (*Ulididae*) a čeledi *Pallopteridae* – 330
Vrtulovití (*Tephritidae*) – 330
Stínomilkovití (*Lauxaniidae*) – 330
Vláhomilkovití (*Phaeomyiidae*, *Sciomyzidae*) – 330
Kmitalkovití (*Sepsidae*) – 331
Různalkovití (*Clusiidae*), lužankovití (*Diastatidae*), kopinatkovití (*Lonchaeidae*), neklarovkovití (*Odnidae*) a čeledi *Acartophthalmidae*, *Aulacigastridae* a *Campicoetidae* – 331
Vrtalkovití (*Agromyzidae*) – 331
Zelenuškovití (*Chloropidae*) – 331
Lanýžkovití (*Heleomyzidae*) – 331
Oetomilkovití (*Drosophilidae*) – 332
Výkalnicovití (*Scathophagidae*) – 332

Blanokřídli – 333

P. Vonička, P. Bezděčka
Širokopasí (*Symphita*) – 333
P. Vonička
Žahadloví blanokřídli (*Aculeata*) – 334
P. Vonička, P. Bezděčka
Tvůrci prvních slátů na Zemi – 336
P. Vonička
Včoly a včelařství – 337

Brouci – 340

P. Vonička
Potápníkovití (*Dytiscidae*) – 341
Vírnikovití (*Gyrinidae*) – 341
Sítelíkovití (*Carabidae*) – 341
Vodomilovití (*Hydrophilidae*) – 343
Prožňníkovití (*Helophoridae*) – 343
Mršňníkovití (*Histeridae*) a čeledi *Sphaeritidae* – 344
Lanýžovníkovití (*Leiodidae*) – 344
Mrchožroutovití (*Silphidae*) a čeledi *Agyrtidae* – 344
Drabčkovití (*Staphylinidae*) – 344
Roháčovití (*Lucanidae*) – 346
Chrobáčkovití (*Geotrupidae*) – 346
Vrubounovití (*Scarabaeidae*) – 347
Mokřadníkovití (*Scirtidae*) – 347
Květníkovití (*Dascillidae*) – 347
Krascovití (*Buprestidae*) – 347
Vyklenulcovití (*Byrrhidae*) – 348
Vejšičkovití (*Psephenidae*) – 348
Kovaříkovití (*Elateridae*) a čeledi *Thysocidae* – 348
Dlouhoústcovití (*Lyridae*) – 349
Světluškovití (*Lampyridae*) – 349
Páteříčkovití (*Cantharidae*) – 349
Červotočovití (*Anobiidae*) – 349
Lesanovití (*Lymexyidae*) – 349
Kurnatkovití (*Trogositidae*) – 349
Pestrokrovníkovití (*Cleridae*) – 349
Bradavičnickovití (*Malachiidae*) – 350
Lesknáčkovití (*Nitidulidae*) a čeledi *Kateretidae* – 350
Lesklecovití (*Monotomidae*) – 350
Lesákovití (*Silvanidae*) – 350
Maložlencovití (*Cryptophagidae*) – 350
Trojáčkovití (*Erotylidae*) – 351
Malinovníkovití (*Byturidae*) – 351
Čeledi *Cerylonidae* – 351
Pýchavkovníkovití (*Endomychidae*) – 351
Sluníčkovití (*Coccinellidae*) – 351
Hubokazovití (*Citidae*) – 351
Lencovití (*Melndryidae*) – 351
Hrolatovití (*Mordellidae*) – 351
Stehnačkovití (*Oedemeridae*) – 351
Majkovití (*Meloidae*) – 351
Čeledi *Pvthidae* – 352
Červenačkovití (*Pyrochroidae*) – 352
Květníkovití (*Anthicidae*) – 352
Čeledi *Scaphitidae* – 352
Tesaříkovití (*Cerambycidae*) – 352
Mandelinkovití (*Chrysomelidae*) – 354
Nosarci (*Curculionoidea*) – 354

Řasnokřídli – 356

Blechy – 357

OBRATLOVCI 358–389

L. Dostál, M. Pudil, P. Vonička

Kruhoústí a ryby – 358

M. Pudil

Obojživelníci – 360

Plazi – 362

Ptáci – 363

Potápky (*Podicipediformes*) – 363
Brodívi (*Ciconiiformes*) – 363
Vruhozobí (*Anseriformes*) – 364
Dravci (*Falconiformes*) – 364
Hrabaví (*Galliformes*) – 365
Krátkokřídli (*Gruiiformes*) – 366
Dlouhokřídli (*Charadriiformes*) – 367
Měkkozobí (*Columbiformes*) – 368
Kukačky (*Cuculiformes*) – 368
Sovy (*Strigiformes*) – 368
Lelci (*Caprimulgiformes*) – 369
Svišťouni (*Apodiiformes*) – 369
Srostloprstí (*Coraciiformes*) – 369
Šplhavci (*Piciformes*) – 370
Pěvci (*Passeriformes*) – 370
Odchyty a kroužování ptáků v Jizerských horách – 376

Savci – 377

Hmyzožravci (*Insectivora*) – 377
Lciouni (*Chiroptera*) – 377
Půl století sledování zimoviště netopýrů na Bílé Desné – 380
P. Vonička
Hlodavci (*Rodentia*) – 381
M. Pudil
Zajáci (*Lagomorpha*) – 383
Šelmy (*Carnivora*) – 383
Výskyt rysa v Jizerských horách – 384
L. Dostál
Sudokopylníci (*Artiodactyla*) – 384
M. Pudil

Ohrožení živočichové – 386

P. Vonička

ZOOLOGICKÁ ZAHRA LIBEREC 390–396

I. Langr

Založení ZOO Liberec a první léta – 390
Po druhé světové válce – 392
Proměna v moderní chovatelské zařízení – 392
ZOO jako mezinárodní uznávané zařízení – 393
Návštěvníci a sponzoři
ZOO Liberec – 395

Centrum pro zvířata v nouzi Archa – 396

GEOMORFOLOGIE – NOVINKY, DOPLŇKY 397–417

V. Pilous

Povodně pohledem geomorfologa – 398

Svahové pohyby a deformace – 403

Vrcholové kryogenní ivary – 410

Vodopády Jizerských hor – 412

Povodí Jizery a Kamenice – 412
Povodí Lužické Nisy – 414
Povodí Smědé – 414

PŘÍLOHY 418–440

Literatura – 420

Rejstřík

Rejstřík místní – 428
Rejstřík jmenný – 429
Rejstřík věcný – 430
Rejstřík přírodopisných jmen – 430

Zkratky autorů – 440

Opavy 7 I. dílu edice – 440

Pozn.: Kvůli zjednodušení neopakujeme jména autorů. Jsou uvedeni jen v první kapitole, zatímco v následujících, jež také zpracovávali, už nikoliv. Jejich jméno se znovu vyskytne pouze tehdy, když byl sled kapitol přerušen prací jiného autora. Malé „r“ značí, že text byl zpracován redakčně na základě literatury.